

FILE DE ISTORIE

ACȚIUNILE ȘI CONCEPȚIILE MILITARE ALE REGILOR DACIEI DE DUPĂ BUREBISTA

*General de brigadă (r) prof. univ. dr. Floriean TUCĂ**
*Colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU***

Într-un studiu anterior, publicat în „Revista de Științe Militare”, nr. 2/2012, intitulat „Statele geto-dacice și regii acestora în secolele V-I î.Ch.”, am relatat pe larg, pe baza unor izvoare istorice certe, bogata și interesanta problematică a respectivei teme. În acest nou demers științific, care, de drept și de fapt, este o continuare a celui anterior, se reliefează, pe de o parte, spațiul geografic (figura nr. 1) pe care se întindeau statele geto-dacice în secolul I î.Ch., iar pe de altă parte, sunt prezentați, în ordinea cronologică a perioadei lor de domnie, toți regii Daciei din timpul istoric dat, cu schițarea biografiei lor.

Primul rege la care ne referim în acest studiu este **Comocius** sau **Comocicus**. El s-a urcat pe tronul Daciei după **BUREBISTA**, regele care reușise să realizeze sau să înfăptuiască, prin inteligență și eforturi politice și militare, primul stat centralizat și independent al dacilor sau al geto-dacilor (în anul 70 î. Ch.). Teritoriul Daciei în urma înfăptuirii epocale a lui Burebista se întindea, potrivit celor consemnate în unele studii de specialitate, „spre apus și spre nord-vest până la Dunărea mijlocie și Morava, spre nord până la Carpații Păduroși, spre est ajungea până la Olbia și cuprindea Dobrogea în întregime, iar spre miazăzi ajungea până la Haemus (Munții Balcani – n.n.) și chiar dincolo de munți, până în Apolonia”.¹

* Membru al Academiei Oamenilor de Știință din România;

** Profesor univ. dr. ing., Academia Comercială, Satu Mare și Universitatea Națională de Apărare „Carol I”; membru asociat al AOȘR; vicepreședintele Asociației Absolvenților UNAp „Carol I”; e-mail: esiteanu@yahoo.com; tel.:0720566911.

¹ Cristache Gheorghe, Tucă Florian, „Voievozi, domnitori, principii, regi și alți șefi de stat din spațiul românesc. Dicționar”, ediția a II-a, București, 2006, p. 26.

Din păcate, după domnia lui Burebista, datorită unor cauze și condiții multiple, care nu vor face obiectul analizelor noastre, statul dac centralizat independent făurit de el s-a destrămat. Ca urmare, pe vastul cuprins al Daciei vor apărea mai multe state, cu dimensiuni diferite ca teritoriu și ca populație, care vor avea în fruntea lor regi proprii sau regi locali. Numărul lor nu se cunoaște cu exactitate. Se cunoaște, în schimb, aria geografică de întindere a unora dintre ele și anume:

- a) În partea de nord a Carpaților Meridionali, cuprinzând, printre altele, actualele localități Cluj-Napoca și Năsăud;
- b) În spațiul geografic de la sud de Munții Carpați până la fluviul Dunărea, jalonat de o sumedenie de cursuri de apă (Olt, Argeș, Dâmbovița, Ialomița și altele);
- c) Pe pământul cuprins între Dunăre și Marea Neagră, adică în Scitia Minor (actuala Dobroge);
- d) Pe cuprinsul vechii Moldove;
- e) În alte zone geografice ale Daciei, pe care nu le putem localiza cu exactitate.

În fruntea tuturor acestor organizații statale se aflau regi proprii, ce erau promovați sau aleși după criterii riguroase de valoare, unii dintre ei și pe baza „dreptului de moștenire”.

Regii geto-daci de după Burebista

COMOCIUS sau COMOCICUS². Acesta a fost primul rege geto-dac de după domnia lui Burebista în Dacia. El și-a exercitat autoritatea statală nu pe întregul stat dacic unificat de către Burebista, ci, în principal, în spațiul intracarpatic.

Informații de certă valoare istorică referitoare la acest personaj regesc ne sunt furnizate de către scriitorul antic Iordanes. Iată ce ne relatează acesta cu privire la Comocius: „**lar după moartea lui Deceneus** (care fusese un om de nădejde pe care se bazuia Burebista – n.n.), **ei dacii, au avut aproape în venerație pe Comocius, fiindcă era tot așa de iscusit** (ca și Deceneus – n.n.) **ca rege și ca preot suprem și ca judecător, datorită priceperii sale, și împărțea dreptate ca ultimă instanță**”. Din păcate, informațiile cu privire la activitatea sa regească pe planul conducerii statale sunt foarte sărace. De aceea, vom fi nevoiți să trecem peste ele. Rămâne însă să se rețină de către cei interesați faptul cert că după

² Cristache Gheorghe, Tucă Florian, *op. cit.*, p. 27.

dispariția lui Burebista, primul rege ce s-a aflat pe tronul Daciei care avea să fie ulterior împărțită în organizațiuni statale mai mici, a fost Comocius sau Comocicus.

CORYLLUS sau COROLLIUS³. Potrivit informațiilor de care dispunem, el a domnit în spațiul geografic intracarpatic al Daciei. Se zice că a avut o domnie foarte lungă și anume de aproape patru decenii, ea fiind marcată de importante realizări de ordin administrativ, economic, cultural și religios, dar nu și de confruntări militare cu adversari externi sau interni. Referitor la el și la domnia sa, lordanes scria următoarele: „**Părăsind și acesta viața (Comocius – n.n.), s-a urcat pe tron ca rege al goșilor (corect ca rege al dacilor sau al geșilor – n.n.), Coryllus și timp de patruzeci de ani a stăpânit peste neamurile din Dacia**”. Ce frumoasă, ce interesantă și ce profundă apreciere cu privire la acest cel de al doilea rege geto-dac de după Burebista: „**A stăpânit peste neamurile din Dacia**”.

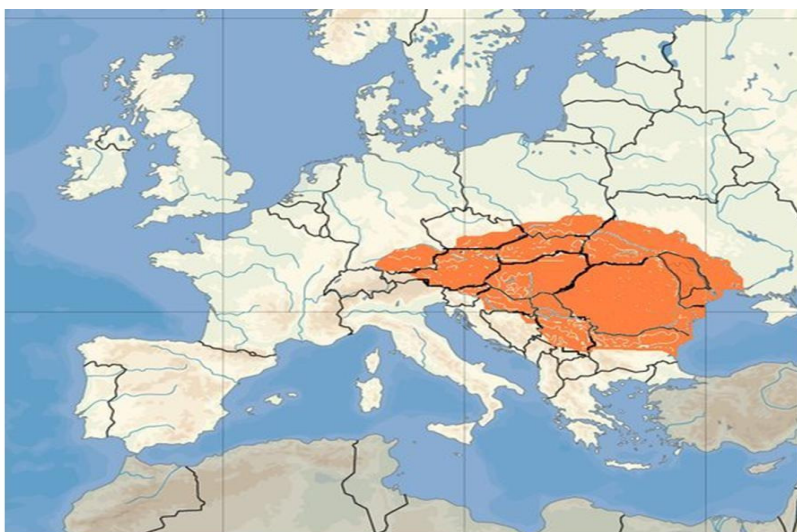

Figura nr. 1. Harta Daciei în anul 44 î. Hr.

Sursa: http://articole.netul.ro/burebista-primul-rege-al-dacilor_11.html

COSON⁴. Și-a exercitat autoritatea statală împărătească în aria geografică marcată de fluviul Danubian și Marea Neagră, în Sciția Minor, adică pe pământul actual al Dobrogei. S-a afirmat atât pe plan intern, cât și extern. Pe plan intern prin conducerea cu iscusință a statului. Pe plan extern, a intervenit în mod activ în

³ Cristache Gheorghe, Tucă Florian, *op. cit.*, p. 28.

⁴ Ibidem.

disputele pentru putere a împăraților de la Roma, fiind socotit de către istoricii autentici un diplomat de marcă. În mod concret, prin anul 42 î. Ch., a intrat în legături interesante cu omul politic roman Marcus Iulius Brutus, oferindu-i acestuia sprijin militar în efective luptătoare în disputele pentru putere, primind în schimb mari sume de bani ce vor fi folosiți în interesul statului (formațiunii statele) în fruntea căreia se afla. Ulterior, adică după mai puțin de zece ani (anul 31 î. Ch.), regele geto-dac Coson a stabilit relații de colaborare benefice Daciei și Romei cu împăratul roman Octavian. Nu se știe, din păcate, câți ani a stat pe tron.

COTISO⁵. Acesta conducea una dintre formațiunile statale geto-dacice rezultate din destrămarea stăpânirii lui Burebista care se întindea, cu precădere, în interiorul arcului carpatic transilvan și în zonele muntoase ale acestuia, cu centrul în Munții Sebeșului. În caz de primejdie, regele geto-dac Cotiso se bizuia pe populația înarmată în principal cu arcuri și săgeți. Aflându-se în fruntea acesteia, el acționa cu rapiditate și eficiență împotriva invadatorilor de sorginte romană, adesea urmărindu-i pe aceștia până în locurile de unde se avântaseră în agresiune. Cu privire la regele Cotiso și la geto-dacii în fruntea cărora se afla, istoricul roman Florus ne-a lăsat următoarea informație certă: „**Dacii trăiau nedeslipiți de munți. De acolo, sub conducerea regelui Cotiso, obișnuiau să coboare și să pustiească ținuturile vecine ori de câte ori Danubiul înghețat de ger își unea malurile**”. Unii istorici romani ai lumii antice ne relatează în scrierile lor faptul că de câteva ori la rând corpuri de oaste ale lui Cotiso au executat incursiuni „de pedepsire” până dincolo de Istru asupra trupelor romane care le invadaseră locurile de baștină ale geto-dacilor în scopuri de jafuri și cuceriri. Potrivit aprecierilor unor istorici români care au studiat evoluția statalității din vremea regelui Cotiso, chiar și ilustrul poet roman Horațiu s-ar fi referit, în mod concret, într-una din odele sale, la acest personaj regesc al Daciei. Nemuritorul poet ne oferă informația potrivit căreia într-o incursiune de felul celor consemnate mai înainte, după lupte aprige, „**armata dacului Cotiso a pierit**”. Unde se vor fi dat acele lupte, în ce condiții și cu cine anume, n-am mai putut afla din izvoarele studiate. Am aflat în schimb că într-o perioadă distinctă atribuită domniei lui Cotiso și în aria statală controlată de el, ar fi fost doi regi geto-daci diferiți; consemnați astfel în izvoarele istorice antice; „**Cotiso, rege dac și Coson, rege get**”. Cu privire la cel de al doilea, se știe cu certitudine că în timpul exercitării atribuțiilor sale statale, printre altele, din dispoziția sa s-au bătut monede proprii din

⁵ Ibidem.

metal prețios. Pe această linie, numismaticii români au identificat mai multe astfel de monede.

DAPYX⁶. Și-a exercitat autoritatea statală în partea centrală a teritoriului cuprins între Dunăre și Marea Neagră, care își avea se pare epicentrul în orașul Tomis din antichitate. Regele dac Dapyx s-ar fi remarcat ca un dârz apărător al stăpânirii sale, angajându-se în mai multe rânduri, în fruntea oștilor sale, în conflicte directe și dure cu trupele romane sau aliate acestora, care-i amenințase teritoriul și bogățiile sale. Pe timpul desfășurării unei astfel de înfruntări, care s-a petrecut în anul 30 sau 29 î. Ch., regele dac Dapyx a căzut în luptă, iar un frate de-al său a căzut prizonier. În unele izvoare istorice scrise din epoci se atestă faptul că unii luptători ai oștirii sale, pentru a nu fi prinși de către adversarii de temut și schingiuiți, și-au luat singuri viața, așa cum va proceda, de altfel, la vremea sa, legendarul rege dac Decebal.

DECENEU⁷. A fost și rege ilustru în Dacia și mare preot. Și-a exercitat autoritatea statală în spațiul dacic intracarpatic, avându-și reședințe în cetatea de la Costești, aflată în perimetrul Munților Orăștie. Cu privire la el, în izvoarele istorice din epocă se consemnează că până să devină rege, a fost unul dintre cei mai apropiați sfetnici ai regelui Burebista. În acest sens într-o informație atribuită lui Strabon, se spune următoarele:

„Spre a ține în ascultate poporul ..., regele Burebista și-a luat ajutor pe Deceneu, un vrăjitor care rătăcise multă vreme prin Egipt, învățând acolo semne de proorocie, mulțumită cărora susținea că tălmăcește voința zeilor. Ba încă de la un timp fusese socotit zeu ... Ca o dovadă despre ascultarea ce i-o dădea geții, este și faptul că s-au lăsat înduplecați să taie vița de vie și să trăiască fără vin.”

Informații de certă valoare și însemnătate privitoare la același Deceneu și la faptele sale regești și preoțești ne-au rămas și de la istoricul roman Iordanes. Iată ce ne spune acesta, printre altele: **„În timpul domniei la goți (la geți – n.n.) a lui Burebista, a venit în Gothya (în Geția – n.n.) Deceneu ... Primindu-l pe Deceneu, Burebista i-a dat o putere aproape regală. După sfaturile acestuia, goții (geții – n.n.) au început să pustiească ținuturile germanilor”**, (care-i amenințau și agresau în mod direct – n.n.).

⁶ Ibidem.

⁷ Tucă Florian, Siteanu Eugen, Statele geto-dace și regii acestora în secolele V-I î. Cr., în Revista de Științe Militare, nr. 2/2012, p. 96.

Odată suit pe tronul Daciei, Deceneu s-a afirmat ca o personalitate de excepție în conducerea treburilor supușilor săi, el fiind considerat pentru calitățile, însușirile și izbânzile sale, unul dintre cei mai mari suverani ai Daciei de după Burebista.

DICOMES⁸. Și-a exercitat autoritatea regească în aria geografică de la sud de Carpați, jalonată în principal, de râurile Argeș și Olt. Bucurându-se de un larg și evident prestigiu și autoritate în epocă, datorită calităților și însușirilor sale de conducător de stat, dintr-o însemnare rămasă de la istoricul grec Plutarh, rezultă faptul că regele geto-dac Dicomes era foarte apreciat de către împăratul roman Marcus Antonius. Pe acest plan, în perioada în care conducătorul de stat de la Roma intrase în conflict cu pretendentul la tron Octavianus Augustus, la solicitarea lui Marcus Antonius, i-a acordat sprijin militar, Dicomes dispunând în epocă, așa cum rezultă din unele izvoare istorice „**de o armată numeroasă**”. Nu se știe dacă acel ajutor militar s-a materializat prin vreo acțiune concretă. Cert rămâne însă faptul că regele geto-dac la care ne referim era în măsură datorită puterii sale organizatorice economice și militare, nu doar să se afirme pe plan național, ca să folosim aici o terminologie modernă, ci și internațională.

RHOLES sau **ROLES**⁹. Și-a exercitat autoritatea regească pe teritoriul ce se întindea între Dunăre și Marea Neagră, adică în actualul cuprins al Dobrogei. În perioada de timp la care ne referim, pe acea arie geografică a luat ființă o puternică structură statală geto-dacică la conducerea căreia s-au aflat un mare număr de regi, se pare mai mulți decât în alte formațiuni statale din fosta Dacie a lui Burebista și a urmașilor săi. Din puținele informații istorice din epocă, rezultă că regele Rholes s-a preocupat foarte activ de întărirea puterii militare a formațiunii lui statale. Pe acest plan, în scopul de a face față cu deplin succes incursiunilor și agresiunilor străine, el și-a organizat mai multe puncte de rezistență, cel mai puternic dintre ele fiind cetatea așa-zisă Genula, care nici până în zilele noastre n-a fost identificată cât de cât pe teren. Fiind și un iscusit conducător militar, în perioada domniei sale regești, Rholes s-a angajat la un moment dat în lupte directe cu trupele bastarnilor, care reprezentau o fostă armată de temut în epocă. Unii istorici antici apreciau că într-o astfel de încleștare, „**a ieșit biruitor**” regele geto-dac. Datorită calităților și însușirilor sale, ca și a puterii militare de care dispunea, la un moment dat, regele Rholes a devenit un aliat credincios și de nădejde al romanilor, în mod concret al

⁸ Cristache Gheorghe, Tucă Florian, *op. cit.*, p. 29-30.

⁹ Idem, p. 30.

împăratului Octavianus. Potrivit informațiilor ce ne-au rămas de la istoricul grec Dio Casius, ilustrul om de stat de la Roma i-a acordat regelui geto-dac Rholes înaltul și onorantul titlu „**de prieten și de aliat al său**”.

THIAMARCOS¹⁰. Nu dispunem de informații certe privitoare la perioada sa de domnie. Dar din unele izvoare istorice din epocă rezultă că el și-a exercitat autoritatea de „**basileu**”, adică de conducător de stat sau de rege. În unele studii de specialitate se consemnează faptul că regele geto-dac Thiamarcos și-ar fi exercitat autoritatea într-o zonă geografică de la sud de Carpați, având, se pare, ca centru al conducerii sale regești, așezarea Buridava, adică localitatea Ocnița de astăzi. Nu știm în mod cert de ce putere economică și militară a dispus acest rege geto-dac. Dar din moment ce el se afla în fruntea unei formațiuni statale în calitate de rege, cu siguranță că statul condus de el întrunea toate dezideratele existenței lui.

ZALMOXIS¹¹. A fost unul dintre cei mai renumiți conducători de stat ai Daciei post Burebista. Potrivit aprecierilor mai multor istorici români care au studiat lumea Daciei, dar și a unor istorici străini ai antichității, rezultă că Zalmoxis și-a exercitat autoritatea regească pe un spațiu geografic ce se întindea și la nord și la sud de Carpați. Pe acest plan, istoricul roman Iordanes ne spune clar și răspicat că geto-dacii „**au avut drept rege pe Zamolxis**”. Acesta a fost nu doar un rege ce s-a afirmat cu pregnanță atât ca ilustru conducător de stat, cât și ca strălucit mentor religios. Pe acest ultim plan, mai mulți scriitori de anale din perioada de după domnia acestui rege și conducător religios, ne informează în scrierile lor că Zalmoxis „**a fost un filozof cu o erudiție demnă de admirat**”. Potrivit afirmațiilor istoricului și geografului grec Strabon, „**Zamolxis s-ar fi făcut preotul zeului celui mai slăvit la ei** (la geto-daci – n.n.), **iar după aceea ar fi primit numele de zeu**”. În această slăvită calitate, el a înfăptuit în statul dacic pe care-l conducea ample reforme de ordin religios și „**i-a învățat pe bărbații cei mari din Dacia teologia**”, adică i-a învățat să creadă în divinitățile cele dătătoare și aducătoare de bine, în zei, implicit în „zeul războiului”. În spiritul concepțiilor religioase ale regelui Zamolxis, pentru că erau statornici în credința lor, „**geto-dacii erau cutezători în luptă**” și se credeau netemători de moarte, adică nemuritori. Din păcate, nu dispunem de informații cât de cât demne de a fi relatate cu privire la acțiunile militare pe care oștenii geto-daci din vremea lui Zamolxis le-ar fi purtat. Putem spune, în schimb, cu ferma noastră convingere de a nu greși sau exagera, ca un fel de încheiere a celor spuse mai sus,

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

că geto-dacii regelui la care ne referim au fost dârji apărători ai pământurilor pe care trăiau, își cinsteau și își venerau conducătorii, credeau în anumite divinități și în sanctuarele pe care le ridicau în cinstea lor.

ZALMOLDEGIKOS¹². Și-a exercitat autoritatea regească în spațiul dacic cuprins între Dunăre și Marea Neagră, adică pe pământurile actualei Dobroge. În scopul de a-și proteja și apăra stăpânirea, marcată de un curs de apă viguros (Danubiu – n.n.), regele geto-dac Zalmoldegikos, care dispunea de o oaste puternică, a avut mai multe conflicte cu apărătorii unor orașe-cetăți grecești mai apropiate sau mai îndepărtate de fluviul Dunărea și de țărmurile Mării Negre. Nu dispunem de informații certe privitoare la locurile sau la zonele în care s-au desfășurat luptele. Dar din unele izvoare istorice grecești demne de crezare, rezultă că în acele conflicte, victoriile au fost, de cele mai multe ori, de partea regelui geto-dacilor. În acest sens, într-un astfel de izvor se consemnează, printre altele, că în urma unui conflict aspru, la curtea regală a lui Zalmoldegikos (nu știm unde se va fi aflat ea – n.n.) s-a prezentat la un moment dat o „ambasadă” venită de la Histria ce se afla, se spune, sub controlul oștilor grecești, care a solicitat în mod diplomatic regelui geto-dac „**repatrierea unui număr de 60 de ostateci**”. Omenos, generos și înțelegător cum era, regele Zalmoldegikos i-a eliberat pe ostateci sau pe prizonieri, dar nu așa, ca pe degeaba, cum se spune în poporul nostru, ci în condiții avantajoase suveranului geto-dac. Între aceste condiții, consemnează același izvor istoric, se numără și aceea de a li se recunoaște și garanta locuitorilor geto-daci trăitori pe malurile Istrului „**de a pescui nestingheriți la gurile fluviului**”. Era, evident, un drept justificat, care ulterior se va materializa pe un plan larg.

ZIRAXES¹³. Ca și înaintașul său, și-a exercitat autoritatea statală tot în aria geografică marcată de malurile Istrului și ale țărmului Mării Negre (Dobrogea). Stăpânirea sa a avut, ca punct de rezistență fortificat, cetatea Genula ce se înălța maiestuoasă pe malul fluviului. De acolo sau din alte locuri, oștile geto-dacice ale lui Ziraxes s-au înfruntat în mai multe rânduri cu trupele romane de sub comanda generalului Marcus Lucianus Grassus sau a altor reputați comandanți de oști romane. Din unele izvoare istorice ale timpului rezultă cu claritate faptul că luptătorii regelui geto-dac Ziraxes și-au apărut cu bărbăție pământurile cuprinse între fluviu Istru și Marea Neagră și bogățiile de care dispuneau, dovedindu-se de neînvinși.

¹² Tucă Florian, Siteanu Eugen, *op. cit.*, p. 95.

¹³ Ibidem.

Referindu-se la una dintre acele înfruntări armate geto-dacice și grecești, într-un izvor istoric de o valoare cu totul deosebită, se consemnează următoarele:

„Asediind Genula în același timp de pe uscat și de pe Istru, deoarece (cetatea – n.n.) era durată lângă apă, în scurtă vreme (trupele lui Grassus – n.n.) o cuceră, dar cu multă osteneală, deși Ziraxes nu era de față”. Atunci oștenii geto-daci, ca de altfel în multe astfel de situații, n-au ieșit biruitori, dar ei nu vor suporta, în continuare, ocupația străină. Se vor ridica din nou la luptă dreaptă, în numele unor scopuri sau țeluri la fel de drepte.

SCORILO¹⁴. A domnit în Dacia în secolul I d. Ch., după unii istorici ai lumii antice între anii 50-69. Conform celor relatate în mai multe izvoare istorice ale timpului, a fost tatăl regelui Decebal (87-106). Cel mai plauzibil izvor în această privință îl reprezintă o inscripție în formă de ștampilă, ce a fost descoperită pe pereții unui vas de cult scos la iveală în urma săpăturilor arheologice efectuate cu mai multe decenii în urmă într-o fostă așezare civilă de la Sarmisegetuza Regia. Specialiștii români care au descifrat conținutul acestei inscripții prin următoarea formulare: **„Decebal, fiul lui Scorilo”**.

În postura sa de rege al Daciei, Scorilo s-a afirmat pe multiple planuri și anume: ca iscusit organizator și conducător al statului; ca bun și harnic gospodar al treburilor țării; ca mare diplomat și ca strălucit conducător militar. În domeniul diplomatic, regele Scorilo a fost adeptul asigurării unor raporturi de colaborare și de coexistență pașnică cu imperiul roman, care în perioada dată se afla în plină accesivitate politică și militară. Așa cum se relatează într-o lucrare de istorie românească ceva mai veche, referindu-se la regele Scorilo se spune următoarele: **„că el socotea că este mai bine ca dacii, pentru a ține departe primejdia romană, să nu atace imperiul roman, atâta vreme cât acesta este sfâșiat de războaie interne, pentru a nu provoca realizarea unor acorduri între rivali”**.

Viziunea sa în această privință avea să fie apreciată ca justificată în epocă atât în spațiul de viață dacic, cât și în cel roman.

O mențiune specială se mai impune a fi făcută cu privire la regele Scorilo și anume că el și-a crescut vârstarele regești – pe cei doi fii ai săi, Decebal și Diurpaneus – în chip exemplar. Aceștia au fost educați și învățați să iubească pământul Daciei, să-și servească statul și poporul lor, iar la caz de nevoie să nu precupețească nimic pentru apărarea și înflorirea Daciei.

¹⁴ Cristache Gheorghe, Tucă Florian, *op. cit.*, p. 31-32.

DURPANEUS sau DURAS¹⁵. Socotim potrivit să arătăm, încă de la început, faptul că Durpaneus a fost, potrivit celor consemnate în unele izvoare istorice antice, frate cu Scorilo. În privința biografiei sale, nu dispunem de date evidente pentru perioada de început a domniei sale.

Avem însă informații că el s-a aflat pe tronul Daciei, în perioada 68 (sau 69) – 87. Specialiștii străini și români în istoria Daciei apreciază, pe baza unor date certe, faptul că Durpaneus este socotit primul rege din spațiul geografic geto-dac ce s-a înfruntat direct cu trupele romane expansioniste, el fiind socotit un reputat organizator și comandant de oști. Pe acest plan, sunt demne de a fi semnalate unele înfruntări daco-romane din iarna anului 85 și 86, când grupări de forțe din oastea regelui Durpaneus au trecut la sud de Dunăre, în zona așa-zisei Moesia, unde se aflau concentrate puternice efective militare romane care executaseră în mai multe rânduri expediții de amenințare și de jaf dincoace de Dunăre. Referindu-se la acea acțiune militară a oștilor dacice, istoricul roman Tacitus va scrie, printre altele, următorul adevăr: „**S-au mișcat și Dacii**”, care erau „**fără frică de moarte**”. De la un alt istoric roman, care se numea Dordaeus ne-a rămas, spre satisfacția celor care vor scrie apoi despre amplele și multiplele înfruntări daco-romane și o însemnare amplă referitoare la înfruntările despre care am vorbit, care aveau să se încheie cu o biruință strălucită a oștenilor lui Durpaneus. „**Pe când domnea împăratul Domițian, goții (de fapt geții sau dacii – n.n.), de teama zgârceniei acestuia, desfăcură alianța pe care o încheiaseră odinioară cu alți împărați și începură să devasteze malurile Dunării, stăpânite de multă vreme de împărați romani, nimiciră armatele și pe comandanții lor. În fruntea acestei provincii era pe atunci Oppinius Sabinus, iar la goți (la geți – n.n.) domnea Durpaneus; dându-se lupta, romanii au fost învinși, lui Oppius Sabinus i s-a tăiat capul, iar goții (geții n.n.), năvălind asupra multor castre și orașe, au prădat ținuturile ce aparțineau de imperiu**”.

Curajul, vitejia și eroismul cu care geto-dacii regelui Durpaneus s-au înfruntat atunci cu puternice corpuri de oaste romane care amenințau neconținut spațiul dacic și bogățiile acestuia, va reprezenta, de fapt preludiul amplelor, lungilor și durenților încleștări ale geto-dacilor cu următorul și cu cel mai brav, cel mai viteaz și cel mai vestit rege al Daciei, adică a lui Decebal.

¹⁵ Idem, pp. 32-33.

Decebal, cel mai renumit și mai slăvit rege al Daciei¹⁶

A domnit în Dacia între anii 87-106. așa cum am remarcat și atunci când ne-am referit la regii Scorilor și Durpaneus, Decebal a fost fiul legitim al lui Scorilo. De la el avea să moștenească trăsături și calități definitorii, ca de pildă: o strălucită capacitate de conducere a treburilor regatului, mândria și demnitatea pentru neamul și poporul său, vitejie și dârzenie în lupte, ingeniozitate și luciditate pe plan diplomatic și mai presus de toate, hotărârea necurmată în apărarea pământului dacic, a bogățiilor Daciei și a poporului din rândurile căruia se ridicase. Numeroși istorici străini l-au considerat pe regele Decebal, pe bună dreptate, ca fiind cel mai strălucit conducător al Daciei, socotindu-l totodată, **„erou și martir al geto-dacilor”**. În această privință, de la istoricul grec Dio Casius ne-a rămas cel mai realist, mai amplu și mai complet portret fizic, moral și literar al lui Decebal. Iată ce ne spune acesta, printre altele, despre regele Decebal: **„Era foarte priceput la planurile de război și iscusit în înfăptuirea lor, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp. Dibaci în a întinde curse, era un bun luptător și se pricepea să iasă cu bine dintr-o înfrângere. Din această pricină, multă vreme a fost un dușman de temut pentru romani.”¹⁷**

Potrivit aprecierilor unor istorici străini și români, înainte de a se fi urcat pe tronul Daciei, Decebal a participat, în fruntea unui corp de oaste destinat, la campania militară din Moesia, din vara lui 85-86, întreprinsă și condusă de către tatăl său. Pe timpul desfășurării ostilităților dintre oștile geto-dacice și romane, urmașul la tron al părintelui lui își va etala din plin însușirile și calitățile sale de viitor conducător militar de excepție.

În primii săi ani de domnie, regele Decebal s-a preocupat activ de reorganizarea, unificarea și întărirea statalității în Dacia, care își va avea centrul politic și militar în interiorul arcului Carpatic, în partea sa de nord-vest, iar „capitala” la Sarmisegetusa. Pe plan intern, el a inițiat un amplu program de construcție civile și militare și s-a preocupat în mod constant de organizarea și întărirea oastei, care, în concepția lui Decebal, reprezenta baza puterii de apărare a Daciei. O atenție deosebită a acordat acest ilustru rege dac dotării oștirii sale cu cele de trebuință (cai de tracțiune și de călărie, săbii, arcuri, săgeți, platoșe etc.) dar și instruirii efectivelor luptătoare. Referindu-se la preocupările lui Decebal pentru instruirea oastei sale, un

¹⁶ Idem, p. 33-36.

¹⁷ Cristache Gheorghe, Tucă Florian, „Voievozi, Domnitori, Principi, Regi, Președinți și alți Șefi de stat din spațiul românesc”, București, 2006, p. 33.

contemporan al regelui, călătorul și oratorul grec Dion Chrysostom, care a vizitat Dacia în anul 96, va relata următoarele într-una din însemnările sale ulterioare:

„Am ajuns la niște oameni întreprinzători, care nu aveau răgaz să asculte cuvântări, ci erau agitați și tulburați ca niște cai de curse în potou, înainte de plecare, nerăbdători să treacă vremea, cai pe care râvna și înfocarea îi fac să lovească pământul cu copitele. Acolo, la ei, puteai să vezi peste tot săbii, platoșe, lănci, toate locurile pline de cai, arme și oameni înarmați”.¹⁸

Din cele citate mai sus rezultă cu o deplină claritate că încă din primii ani ai domniei sale, iar apoi pe tot parcursul vieții lui, regele Decebal, care era pe deplin conștient de evidentele amenințări ale împăraților romani la adresa statului dac, s-a îngrijit în permanență de organizarea și instruirea oștirii sale, cale sigură a apărării statalității, la vremuri de răstriașe, a statalității dacice, a hotarelor, bogățiilor și populației Daciei. În același timp, pentru a evita măcar și vremelnic, amenințările străine la adresa Daciei, Decebal s-a afirmat și ca un strălucit diplomat. Pe acest plan, el a urmărit crearea unei ample și eficiente coaliții antiromane; care să înglobeze, alături de daci, și populațiile sarmate sau germanice din vecinătatea stăpânirii lui, ducând tratative cu regele parților, Pacorus al II-lea. Era, evident, o întreprindere novatoare în devenirea diplomației acelor vremi, chiar dacă ea nu va feri Dacia până la urmă, de acțiunile războinice ale trupelor romane. Evenimentele aveau să se deruleze sau să evolueze, din păcate, în direcția unor iminente înfruntări armate daco-romane. În vremea lui Decebal, mai mult ca până atunci, războiul avea să devină singurul mijloc de rezolvare a diferendelor în special de ordin teritorial dintre daci și romani. În consecință, oștenii regelui Decebal s-au înfruntat, pe viață și pe moarte, așa cum rezultă din izvoarele istorice ale vremii și din legende ulterioare, cu numeroșii și temuții lor adversari, luptătorii romani, ieșind când victorioși, când înfrânți în grelele și îndelungatele războaie din anii 101-102 și 105-106. Momentele de referință sau de vârf ale acelor aprige încleștări l-au reprezentat bătăliile de la Tapal, Adamclisi și Sarmisegetusa. În ultima dintre aceste încleștări dramatice, în care victoria se prefigura de partea romanilor, regele Daciei era pe punctul de a fi capturat de către adversari. Dar plin de sine, de mândrie, de demnitate, așa cum era, Decebal nu concepea în ruptul capului, ca să folosim aici o licență poetică, să guste sau să trăiască în umilința captivității. Ca urmare, el a preferat să-și pună capăt zilelor prin sinucidere, cu pumnalul său. Câteva versuri geniale scrise de un poet român în secolul al XIX-lea îl prezintă pe acest strălucit

¹⁸ *Idem*, p. 34.

rege și martir al Daciei ca pe un om care se afla în viață. Iată care sunt acestea: „**La Sarmisegetusa stă mândru Decebal,/ Ce-a frânt oștire multă, de jos și de pe cal**”.

Decebal, ca geniu al poporului geto-dac strălucește de aproape două milenii pe unul dintre cele mai celebre monumente ale antichității: Columna lui Traian de la Roma, iar începând din secolul trecut pe un mare număr de monumente și însemne memoriale ce s-au înălțat în cinstea sa în diferite localități din spațiul românesc, așa cum sunt București, Deva, Cluj-Napoca, Orăștie, Drobeta Turnu Severin, Slănic Prahova, Timișoara și altele. Pe unul dintre monumentele ce s-a înălțat în București în memoria și întru slava genialului personaj la care ne-am referit, se află înscrisă această inscripție dedicativă și explicativă, care poate fi trecută drept moto pe orice carte dedicată acestuia. Reproducem în cele ce urmează, prima parte a acestei inscripții: „**Decebal. Regele erou al geto-dacilor (87-106 e.n.). Era foarte priceput la planuri de război și iscusit în înfăptuirea dar, știind să aleagă prilejul pentru a ataca pe dușmani și a se retrage la timp ... Bun luptător ... Multă vreme a fost de temut pentru romani.**”

Unele considerații de ordin militar ale regilor geto-daci¹⁹

Ilustre personalități ale geto-dacilor la care ne-am referit în acest studiu, ca și înaintașii lor, în frunte cu Burebista, au fost nu doar „**conducători de stat distinși**”, ca să folosim aici o terminologie modernă ci și minunați și străluciți „**conducători de oști**” atât în vremuri de pace, cât și în cele de război. Unii dintre ei, cu precădere Scorilo și Decebal, au acordat o atenție cu totul deosebită asigurării puterii militare a statului, ei fiind ferm convinși că doar așa vor putea fi în măsură să asigure apărarea hotarelor și a pământurilor aflate sub stăpânirea lor, a populației în fruntea cărora se găseau. Pe acest plan, ei s-au preocupat în permanență, unii mai mult, iar alții mai puțin, după cum se impunea, de organizarea și mobilizarea oastei, de dotarea ei cu cele de trebuință, de instruirea efectivelor apte de efort militar etc. Potrivit celor relatate în cărțile și studiile publicate până acum privitoare la armata geto-dacă, în vremea regilor despre care am făcut aici vorbire, ca și a celor de dinaintea lor, oastea era alcătuită din două structuri distincte: pe de o parte, din mici corpuri de trupe care aveau menirea să asigure paza curților regale, a regelui și a familiilor acestora, a averilor și bogățiilor lor etc., iar pe de altă parte din oastea de

¹⁹ Colonel dr. Tudor Gheorghe, „*Armata geto-dacă*”, București, 1986, p.15.

tip popular, care era alcătuită din cetățenii capabili de efort militar și care erau mobilizați, în mod organizat, la vremuri de primejdii evidente, adică atunci când statul geto-dac era atacat de către forțele dușmane. Putem afirma sau spune, fără teama de a greși, că oastea geto-dacică era alcătuită în mod aproape asemănător cu „oastea cea mică” și „oastea cea mare” din vremea voievozilor, domnitorilor și principilor români din timpul evului mediu și chiar de mai târziu. În fruntea oștilor geto-dacice s-au aflat întotdeauna capete încoronate care îndeplineau, întotdeauna, înalta și onoranta funcție de „**comandant al armatei**”, ca să ne exprimăm tot printr-o terminologie modernă. Unii dintre ei, adică cei care aveau evidente însușiri și calități militare, elaborau personal „planurile” de mobilizare și de campanie și se aflau mereu și mereu în fruntea oștilor luptătoare, fiind exemple mobilizatoare pentru acestea, așa cum au fost, printre mulți alții, regii Scorilo și Decebal. De la iluștri regi ai geto-dacilor ne-au rămas concepții strălucite de ordin militar, așa cum este și cea privitoare la mobilizarea pentru luptă, în caz de forță majoră, adică de război, „**a întregului popor**” care lupta în scopurile drepte și nobile ale apărării hotarelor, a bogățiilor solului și subsolului (aur, argint, fier, sare) și a limbii și culturii, a ținutei, a obiceiurilor, a credinței etc. Concepția la care ne-am referit, avea să fie preluată și însușită, dar și adaptată la noile condiții istorice, în timpul evului mediu românesc, dar și după aceea, de către voievozii, domnitorii, principii și regii români care aveau să fie și ei nevoiți să poarte războaie întotdeauna drepte împotriva invadatorilor și crotopitorilor străini, indiferent din ce zone geografice proveneau ei.

În sfârșit, dar nu în cele din urmă, de la regii geto-daci la care ne-am referit, ca și al celor de dinaintea lor, ne-au rămas concepții, principii și norme interesante și eficiente de ordin strategic și tactic cu privire la purtarea războiului.

Avem aici în vedere, printre multe altele, pe următoarele: ridicarea de cetăți la marginea hotarelor Daciei sau în locuri de importanță militară majoră, concentrarea efectivelor luptătoare în locurile sau zonele cele mai potrivite, unde apoi se puteau lovi în plin forțele dușmane prin atacuri rapide și eficiente; lovirea inamicului, în special prin surprindere, la punctele obligate de trecere ale adversarului, cu locuri strâmte, în zone deluroase, muntoase și împădurite, în preajma cursurilor de apă mari sau mici etc., urmărirea în continuu a forțelor dușmane ce se aflau în retragere precipitată; ascunderea hranei umane sau a furajelor pentru animale de pe direcțiile de înaintare sau de retragere ale luptătorilor

inamici etc. Toate aceste concepții și principii vor fi preluate, dezvoltate și perfecționate la vremea lor și adaptate la noile condiții istorice de către urmașii regilor geto-daci la conducerea treburilor statale și militare, adică a voievozilor, domnitorilor și principilor țărilor române, ca și a regilor României și transformate apoi în concepții, principii și norme de bază ale tacticii și strategiei românești. Pe baza și în sprijinul lor, concepțiile strategice completate sau întregite apoi cu spiritul de dăruire, vitejie și eroism în lupte ale oștenilor români, țărilor române și apoi România independentă și întregită au fost în măsură să asigure, în vremuri de răstribite, apărarea spațiului de viațuire al geto-dacilor și apoi al românilor, neatârarea și prosperitatea statului nostru, libertatea și bunăstarea poporului român.

Concluzii

Ne-am străduit ca în cuprinsul acestui studiu, să reliefăm, numele, chipurile, preocupările și unele dintre înfăptuirile majore ale regilor geto-daci de după Burebista. Am putut vedea, cu ochii minții, urmele lăsate pe pământul Daciei de cei ce s-au aflat, în perioade mai lungi sau mai scurte de domnie la conducerea treburilor statale și a oștirii, fiecare dintre ei și toți la un loc lăsându-și în urmă realizări, înfăptuiri și biruințe împotriva adversarilor lor. Toate acestea ne îndreptățesc să fim mândri de ei, să-i slăvim și să-i pomenim ori de câte ori avem prilejul.

În timpul domniei majorității regilor despre care am vorbit, Dacia a înflorit pe multiple planuri: din munți au fost scoase la suprafață tone de aur curat și de alte metale prețioase, grădinile oamenilor au fost împânzite cu stupi de albine, pământul a rodit prin munca harnică, asemănătoare albinelor, a locuitorilor geto-daci; în curțile gospodarilor se creșteau în tihnă animalele și păsările domestice menite să asigure localnicilor nevoile zilnice de hrană etc. Pe bună dreptate se consemnează în unele izvoare istorice din antichitate și în legendele care s-au mai putut păstra ori au fost nou create, că prin bogățiile Daciei, prin hărnicia oamenilor, prin buna gospodărire a treburilor statale și obștești ale localnicilor, pe pământul Daciei acelor timpuri **„curgea din belșug și laptele și mierea”**.

Făcând un salt peste timp de cel puțin două milenii, ne putem întreba în mod firesc: **„pe când pe pământul românesc va mai fi atâta belșug ca pe vremea dacilor și când pe teritoriul moștenit de la înaintașii noștri geto-daci va**

mai curge și laptele și mierea?” Și tot noi vom încerca să dăm un răspuns sintetic: „Poate doar atunci când românii vor munci precum au muncit, asemenea albinelor, ilustrații lor înaintași! Poate doar atunci când în fruntea statalității și a formațiunilor locale se vor afla conducători iscusiți, cinstiți și dreți, strâns legați de semenii lor și puși pe fapte mari!”

Să dea bunul Dumnezeu să trăim, cândva, fie chiar peste decenii, acele timpuri înfloritoare, roditoare și aducătoare de bine, așa cum au fost cele de pe vremea geto-dacilor noștri.

BIBLIOGRAFIE

- CRISTACHE Gheorghe, TUCĂ Florian, *Voievozi, Domnitori, Principi, Regi, Președinți și alți Șefi de stat din spațiul românesc. Dicționar*, București, 2006.
- CRIȘAN I. H., *Statul geto-dac*, București, 1977.
- DAICOVICIU Hadrian, *Portrete dacice*, București, 1984.
- *** *Dicționar enciclopedic*, vol. I-IV, București, 1993-2001.
- GIURESCU C. Constantin, Giurescu C. Dinu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până azi*, București, 1971.
- IORGA Nicolae, *Istoria armatei românești*, București, 1969.
- *** *Istoria militară a poporului român*, vol. I, București, 1984.
- MUȘAT Mircea, *Izvoare și mărturii străine despre strămoșii poporului român*, București, 1980.
- MUȘAT M., Ardeleanu I., *De la statul geto-dac la statul român*, București, 1983;
- *** *Oastea cea mare*, București, 1972.
- OLTEANU Constantin, *Contribuții cu privire la conceptul de putere armată la români*, București, 1979.
- PÂRVAN V., *Dacia. Civilizațiile antice din țările Carpato-danubiene*, ediția a IV-a, București, 1967.
- PREDA Constantin, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973.
- Colonel dr. TUCĂ Florian, IONESCU Nicolae, RAICU Romulus, *2000 de ani de statalitate, creștinism și cultură în spațiul românesc*, vol. I, București, 2000.

Revista „Lupta întregului popor”, numerele pe anii 1987-1989.

Colonel dr. TUCĂ Florian, *Decebal, fiul regelui Scorilo*, în lucrarea „File din istoria militară a poporului român”, vol. 9, București, 1986;

Colonel dr. TUCĂ Florian, *Decebal, cel mai renumit rege al Daciei*, în lucrarea „File din istoria militară a poporului român”, vol. 8, București, 1985;

Colonel dr. TUCĂ Florian, *Războaiele dintre daci și romani*, în lucrarea „File din istoria militară a poporului român”, vol. 10, București, 1987;

TUCĂ Florian, Siteanu Eugen, *Statele geto-dace și regii acestora în secolele V-I î.Cr.*, în Revista de Științe Militare, nr. 2/2012.

TUDOR Gheorghe, *Armata geto-dacă*, București, 1986;

Xenopol A.D., *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. II, ediția a IV-a, București, 1986;

